

Těžká komunitní pneumonie

P. Jakubec

Klinika plicních nemocí a tuberkulózy LF UP a FN Olomouc

Souhrn

Komunitní pneumonie je akutní infekce plicních alveolů, respiračních bronchiolů a intersticia, která je získána v běžném prostředí (komunitě). Celosvětově se jedná o jednu z nejčastějších infekčních chorob. Těžká komunitní pneumonie je nejméně závažnější forma tohoto onemocnění a je spojená s výraznou morbiditou a mortalitou, zvláště u osob staršího věku, imunokompromitovaných a pacientů se závažnými komorbiditami. Vstupně je důležité stratifikovat riziko nemoci a rozhodnout o adekvátním místě péče, nejlépe na jednotce intenzivní péče. Základem léčby je včasná a adekvátní antibiotická léčba, léčba akutního respiračního selhání a septického stavu. Nemoc je doprovázena řadou komplikací, z nichž k nejčastějším patří postižení srdce. I v současnosti má toto onemocnění závažný průběh a často špatnou prognózu, zvláště u rizikových skupin.

Klíčová slova

těžká komunitní pneumonie – zhodnocení rizika – diagnostika – léčba – komplikace – prognóza

Severe community-acquired pneumonia

Abstract

Community-acquired pneumonia is an acute infection of the pulmonary alveoli, respiratory bronchioles, and interstitium, which is acquired in a common environment (community). It is one of the most common infectious diseases worldwide. Severe community-acquired pneumonia is the most serious form of the disease and is associated with significant morbidity and mortality, especially in elderly, immunocompromised and severe comorbid patients. Initially, it is important to stratify the risk of illness and decide on an adequate place of care, preferably in an intensive care unit. The cornerstone of treatment is timely and adequate antibiotic treatment, treatment of acute respiratory failure and sepsis. The disease is accompanied by a number of complications, of which heart disease is one of the most common. Even now, the disease has a serious progression and often a poor prognosis, especially in risk groups of patients.

Key words

severe community-acquired pneumonia – risk stratification – diagnostics – management – complications – prognosis

Úvod a hodnocení rizika těžké komunitní pneumonie

Pneumonie je akutní infekční zánět v oblasti plicních alveolů, respiračních bronchiolů a intersticia vyvolaný různými mikrobiálními agens, nejčastěji však bakteriemi. Klinicky nejdůležitější rozdělení je epidemiologické hodnotící prostředí vzniku pneumonie a charakteristiky postižených osob. Toto rozdělení predikuje typ vyvolávajícího patogenu a dle toho zvolit vhodné antibiotikum (ATB) k empirické léčbě pneumonie. Tato klasifikace člení pneumonie na komunitní (community-acquired pneumonia – CAP), nozokomiální a pneumonie u imunokompromitovaných osob. Komunitní pneumonie je definována jako pneumonie, která vzniká v běžném prostředí mimo zdravotnické zařízení do 48 hod po přijetí do nemocnice. Komunitní pneumonie tvoří až 90 % všech pneumonií. Diagnóza pneumonie musí splňovat určitá klinická kritéria, ke kterým patří nález čerstvého infiltrátu na skiagramu hrud-

níku + nejméně dva příznaky infekce respiračního traktu (kašel, dušnost, bolest na hrudníku, teplota a poslechový nález, leukocytóza). Těžká komunitní pneumonie (severe community-acquired pneumonia – SCAP) jako jednotka není dosud jednoznačně a přesně vymezena. Nejčastěji je SCAP definována jako pneumonie s ohrožením nebo selháváním vitálních funkcí, pneumonie vyžadující mechanickou ventilaci nebo agresivní léčbu na jednotce intenzivní péče (JIP) z důvodu šoku a/nebo orgánové dysfunkce [1]. Obecně platí, že SCAP by měly být přijaty a léčeny na JIP, resp. odděleních anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny. Základem rozhodování o adekvátním místě péče o pacienta se SCAP je klinické zhodnocení celkového nálezu a stavu nemocného. Nicméně úroveň mortality je vyšší než úroveň přijetí na JIP, tedy že významná část osob se SCAP zemře bez předchozí úvahy o přijetí na JIP [2]. Mnoho pacientů také vstupně nejeví známky těžkého postižení, proto tito pacienti

mohou mít nedostatečnou léčbu v době mezi přijetím do nemocnice a překladem na JIP, což je spojeno se zvýšenou mortalitou [3]. Proto byla vypracována řada tzv. skórovacích kritérií, která pomáhají hodnotit tíž pneumonie a predikovat event. přijetí na JIP. V klinické praxi jsou nejpoužívanější kritéria americká PSI (Pneumonia Severity Index) dle Fineho a britská CURB-65, která ale byla primárně vytvořena k predikci mortality pneumonie. PSI systém Americké hrudní společnosti (ATS) je nejpropracovanější a je nejlepším prediktorem mortality a možných komplikací pneumonie (tab. 1). Podle počtu rizikových bodů jsou pacienti rozděleni do pěti skupin (tab. 2). Jako těžké pneumonie jsou označeny skupiny IV a V, kde se mortalita pohybuje mezi 8–30 % a zvláště pacienti ze skupiny V by měli být hospitalizováni na JIP [4]. Systém Britské hrudní společnosti (BTS) CURB-65 je jednodušší a slouží k rychlému rozhodování. Hodnotí stav vědomí (confusion – zmatenost), renálních

Tab. 1. Riziková kritéria PSI systému.

riziková kritéria	body
muži	věk
ženy	věk – 10
ústav sociální péče	věk + 10
přidružené nemoci	
nádory	30
hepatopatie	20
ICHS	10
CMP	10
nefropatie	10
laboratorní nálezy	
pH < 7,35	30
urea > 10,7 mmol/l	20
natrium < 130 mmol/l	20
glykemie > 13,9 mmol/l	10
hematokrit < 0,30	10
pO ₂ < 8 kPa	10
pleurální výpotek	10
fyzikální vyšetření	
alterace vědomí	20
tachykardie > 125/min	20
dechová frekvence > 30/min	20
systolický TK < 90 mm Hg	15
teplota < 35 °C nebo > 40 °C	10

ICHS – ischemická choroba srdeční; CMP – cévní mozková příhoda; TK – krevní tlak; PSI – Pneumonia Severity Index

funkcí (urea > 7 mmol/l), respiraci (dechová frekvence > 30 dechů/min) a hodnoty krevního tlaku (TK – hypotenze > 90/60 mm Hg). Číslice 65 označuje věk > 65 let. Za každý znak se přiděluje jeden bod. Mortalita pneumonie stoupá od 0,7 % při 0 bodech k 40 % při 5 bodech. U pacientů se ≥ 3 body by mělo být zváženo přijetí na JIP [5]. Existuje i zjednodušený německý systém CRB-65, který nevyžaduje laboratorní vyšetření urey. Toto schéma doporučuje hospitalizaci v přítomnosti jednoho nebo více bodů [6]. Výše zmíněná kritéria ale nedostatečně predikují nutnost přijetí pacientů na JIP. Proto byla vytvořena řada novějších skórovacích systémů, které jsou v tomto ohledu citlivější. Patří k nim americká IDSA/ATS malá kritéria, španělské SCAP skóre a australské SMART-COP. Americká IDSA/ATS

Tab. 2. Rizikové skupiny PSI systému.

skupina	počet bodů	mortalita
I	< 50 muži / 55 ženy	0,1 %
II	< 70	0,6 %
III	71–90	2,8 %
IV	91–130	8,2 %
V	> 130	29,2 %

PSI – Pneumonia Severity Index

Tab. 3. IDSA/ATS malá kritéria SCAP (minimálně tři parametry).

- dechová frekvence > 30 dechů/min
- PaO₂ / FiO₂ (hypoxemický index) < 250
- hypotenze reagující na nálož tekutin
- infiltrace ve více lalocích
- zmatenost, dezorientace
- leukopenie < 4,0 × 10⁹/mm³
- urea > 7,0 mmol/l
- trombocytopenie < 100 × 10⁹/mm³
- teplota < 36,0 °C

SCAP – těžká komunitní pneumonie, PaO₂ – parciální tlak kyslíku, FiO₂ – inpirační koncentrace kyslíku

malá kritéria se zdají být ze všech kritérií nepřesnější a dobře predikují přijetí na JIP, potřebu mechanické ventilace, riziko septického šoku a léčebného selhání (tab. 3) [7]. Recentně se objevily práce, které dokládají, že významnější vliv na tíži nemoci a mortalitu mají hlavně poruchy vědomí, renální selhání a těžká hypoxemie [8–10].

Epidemiologie a etiologie SCAP

Incidence CAP se udává mezi 5–11 případy na 1 000 obyvatel a je vyšší u starších osob. Hospitalizaci vyžaduje jen asi 20 % nemocných s CAP [11]. Mezi hospitalizovanými se pohybuje zastoupení SCAP v rozmezí 6,6–21,0 % [12,13]. CAP může způsobit více než 100 různých patogenů, z nich převládají bakterie. Etiologické agens SCAP se odlišuje od agens způsobujících ostatní CAP [14]. Celosvětově nejčastějším patogenem způsobujícím SCAP je *Streptococcus pneumoniae*. Recentní studie, uvádí, že je odpovědný až za 60 % monomikrobiálních SCAP a je spoluod-

povědný za 72 % polymikrobiálních SCAP [15]. Druhou nejčastější příčinou SCAP jsou gram-negativní patogeny (*Pseudomonas aeruginosa*, *Klebsiella pneumoniae*, *Escherichia coli*, *Proteus* spp., *Serratia* spp., *Acinetobacter* spp.), které jsou nalézány u 11–35 % SCAP [15–17]. Častěji bývají přítomny u pacientů se strukturálními chronickými respiračními onemocněními. Častým příčinným patogenem SCAP je *Staphylococcus aureus*, který byl v některých studiích nalezen u 17–24 % případů SCAP [16,17]. V poslední době stoupá výskyt komunitně získaného meticilin rezistentního *Staphylococcus aureus* (CA-MRSA) [18]. *Legionella pneumophila* je také dobře známa jako příčina SCAP i imunitně podmíněného extrapulmonálního poškození. Z respiračních virů se uvádějí jako nejčastější etiologická agens SCAP rhinovirus, influenza, parainfluenza, respiračně syncytiální virus, adenoviry a humánní metapneumovirus. Není zcela jasný význam *Mycoplasma pneumoniae* a *Chlamydophila pneumoniae* v etiologii SCAP z důvodů obtížné diagnostiky těchto patogenů. Koinfekce více patogeny je prokazována u přibližně 20 % SCAP [15,19]. Společný nález bakteriálního a virového agens se dle recentních údajů zjišťuje u více než 1/5 případů SCAP [18]. Obecně má SCAP s polymikrobiální etiologií těžší průběh a horší prognózu než SCAP vyvolaná jedním patogenem [20].

Diagnostika SCAP

Kromě podrobné anamnézy a pečlivého fyzikálního vyšetření se uplatní celá řada dalších laboratorních a zobrazovacích metod. Výjimečně může být vstupní skiagram hrudníku negativní, pak je doporučeno provést CT vyšetření nebo zopakovat skiagram hrudníku během 24–48 hod. Dalším krokem je určení tíže pneumonie, ke kterému slouží mimo základních laboratorních metod hlavně vyšetření acidobazické rovnováhy a krevních plynů, laktátu, C-reaktivního proteinu (CRP), prokalci-

Tab. 4. Diagnostika a monitorování SCAP.

1. klinický stav
2. skiagram hrudníku ve dvou projekcích (při výrazném podezření a negativním nálezů zopakovat skiagram za 24–48 hod nebo provést CT/HRCT plic)
3. puls, krevní tlak, saturace, dechová frekvence, teplota, diuréza, centrální žilní tlak
4. Astrup, laktát
5. krevní obraz + diferenciální rozpočet, CRP, prokalcitonin
6. kompletní biochemické vyšetření vč. nutričních parametrů
7. koagulační parametry
8. glykemie
9. EKG, angioCT plic, echokardiografie
10. humorální + buněčná imunita, autoprotilátky

SCAP – těžká komunitní pneumonie; CRP – C-reaktivní protein, CT – výpočetní tomografie, HRCT – výpočetní tomografie s vysokým rozlišením

toninu (PCT) a dalších parametrů. Komplexní diagnostiku a monitorování SCAP s výjimkou mikrobiologických testů zobrazuje tab. 4. Biomarkery zánětu jako jsou CRP a PCT mohou odlišit pneumonii od neinfekčního poškození plic [21,22]. Také se zdají být nadějnými pomocnými parametry tíže pneumonie a indikace přijetí na JIP [23]. V diagnostice původce těžké pneumonie je doporučeno vyšetření sputa, hemokultur, antigenů *Streptococcus pneumoniae* a *Legionella pneumophila* v moči [4]. Odběr biologických materiálů na vyšetření by měl být proveden před zahájením ATB léčby, ale jen pokud to nezvýší riziko pro nemocného [24]. Sputum je vyšetřováno mikroskopicky a kultivačně. Výtěžnost tohoto vyšetření se dle různých studií pohybuje v širokém rozmezí 10–86 %. Při mikroskopickém vyšetření se většinou používá barvení dle Grama, v indikovaných případech Ziehl-Neelsenovo barvení na acidorezistentní tyčinky nebo barvení dle Giemsa, které dobře zobrazí také houby vč. *Pneumocystis jiroveci*, prvoky a virové inkluze. Imunofluorescenční vyšetření sputa se uplatňuje v diagnostice pneumonií vyvolaných viry, legionellami a *Pneumocystis jiroveci*. Důležitá je správná technika odběru sputa a krátký časový interval mezi odběrem sputa a jeho vyšetřením v mikrobiologické laboratoři. U intubovaných pacientů se místo sputa vyšetřuje endotracheální aspirát. Dalším biologickým materiálem, který lze standardně mikrobiologicky vyšetřovat je pleurální výpotek. Odběr hemokultur je doporučen u všech nemocných se SCAP, a to i přes poměrně nízkou výtěžnost tohoto vyšetření, která se dle literatury pohybuje mezi 7–16 % případů. V diagnostice atypických agens jako

je *Chlamydomphila pneumoniae* nebo *Mycoplasma pneumoniae* je dnes doporučována kombinace sérologického vyšetření (hladina imunoglobulinu M, IgM) a molekulárně genetického vyšetření, tedy polymerázové řetězové reakce (polymerase chain reaction – PCR) [24]. Etiologické agens bývá zjištěno u 30–50 % případů pneumonií [14]. V posledních letech se rozvíjí metody molekulárně-genetické jako jsou PCR semikvantitativní nebo kvantitativní a řada amplifikačních testů. Velmi nadějně se v tomto směru jeví multiplexní PCR test k detekci 16 virových patogenů, *Chlamydomphila pneumoniae* a *Legionella pneumophila* z nazofaryngeálního stěru. Při použití těchto metod výtěžnost diagnostiky mikrobiálního původce pneumonie dosahuje 66,7–89,0 % případů [25,26].

U nemocných, kde není zjištěn původce pneumonie a dochází k selhání empirické ATB léčby nebo těžké progresi choroby, se používají invazivní cílené odběry endoskopické (bronchoalveolární laváž – BAL, chráněná brush biopsie (protected specimen brush – PSB)) nebo punkční (transparietální punkce plic – TPP). Diferenciální diagnostika pneumonie je poměrně široká, řada onemocnění může imitovat klinický obraz pneumonie (kardiální selhání, plicní embolizace, neinfekční pneumonie, aspirace, malignita, vaskulitida, kontuze plice a další).

Léčba SCAP

Terapie pneumonie je komplexní proces, který je složen z řady léčebných postupů (tab. 5). Základem terapie SCAP je samozřejmě ATB léčba. Zásadní je včasné podání ATB, které významně snižuje mortalitu a je efektivnější, než čekání na

Tab. 5. Léčba SCAP.

1. antibiotická terapie
2. léčba respiračního selhání
3. léčba septického stavu – obecná doporučení
4. léčba komplikací a dekompenzovaných komorbidit
5. dostatečná nutriční a korekce vnitřního prostředí
6. profylaxe nízkomolekulárním heparinem, časná mobilizace
7. imunomodulační terapie – stále kontroverzní otázka

SCAP – těžká komunitní pneumonie

výsledky mikrobiologických vyšetření a cílené nastavení ATB terapie [27,28]. Empirická ATB léčba by měla být podána v co nejkratší době od přijetí nebo zjištění diagnózy, a to během prvních 4–6 hod, v případě těžké sepse nebo septického šoku již do 60 min [4,29,30]. Preferovaným typem ATB léčby je tzv. deeskalační terapie, kdy jsou empiricky nasazována širokospektrální ATB a dle výsledků mikrobiologických vyšetření jsou pak tato ATB měněna na ATB s užším spektrem působnosti. ATB léčba by měla být iniciálně podávána intravenózně. Přechod na perorální formu je možný, pokud je pacient klinicky zlepšen, hemodynamicky stabilní, schopen přijímat perorálně a má normální funkci gastrointestinálního traktu. Délka ATB léčby je min. 7 dnů, ale u SCAP je většinou delší v závislosti na klinickém průběhu a dalších faktorech. Neadekvátní a neúčinná ATB léčba významně zvyšuje mortalitu, a proto existuje řada národních i mezinárodních doporučení empirické ATB léčby CAP. Aktuální česká doporučení empirické léčby byla vypracována Českou pneumologickou a ftizeologickou společností [31,32]. Vhodná iniciální ATB léčba SCAP je uvedena v tab. 6. V případě infekce CA-MRSA je lékem první volby vankomycin, další možností je linezolid. Podání antivirotik by se měla zvážit u všech nemocných se SCAP a typickými chřipkovými příznaky [33]. SCAP je nejobvyklejší příčinou těžké sepse a orgánová selhání vyvolaná pneumonií se většinou manifestují velmi časně [3]. Pro terapii těžké sepse a septického šoku platí doporučení uvedená v příslušných guidelines. Další složkou terapie SCAP je léčba respiračního selhání. U většiny případů SCAP dochází k akutnímu hypoxemickému respiračnímu selhání (AHRs).

Tab. 6. Volba empirické ATB léčby SCAP.

základní

betalaktamové ATB (amoxicilin/klavulanát, ampicilin/sulbaktam, ceftarolin, cefotaxim, ceftriaxon)
+
makrolid nebo fluorochinolon (moxi-, levofloxacin)

suspektní pseudomonádová infekce

antipseudomonádové betalaktamové ATB (ceftazidim, cefepim, imipenem, meropenem, piperacilin-tazobaktam)
+
fluorochinolony (ciprofloxacin, levofloxacin)

antipseudomonádové betalaktamové ATB
+
aminoglykosid
+
makrolid (azitromycin)

ATB – antibiotika; SCAP – těžká komunitní pneumonie

První volbou bývá kontinuální oxygenoterapie s vysokým průtokem, resp. frakcí kyslíku. V poslední době se v řadě případů s úspěchem používá vysokoprůtoková nosní kanyla s průtokem kyslíku až 60 l/min [34]. V případě těžkého AHRS je však tato léčba nedostatečná a neúspěšná. Další možností je neinvazivní ventilační podpora (NIV), která má překlenout období těžkého ARHS bez nutnosti endotracheální intubace se všemi doprovodnými komplikacemi jako jsou ventilátorová pneumonie, ventilátorem indukované plicní postižení a další. Tato metoda je ale u SCAP kontroverzní s vysokým procentem neúspěchu ve srovnání s použitím u jiných příčin AHRS [35]. U SCAP má NIV jednoznačně lepší výsledky u osob s respirační nebo kardiální komorbiditou oproti osobám s akutním respiračním selháním *de novo*, zvláště v případě chronické obstrukční plicní nemoci a srdečního selhání [35,36]. Dle současných guidelines není NIV jasně doporučena v léčbě CAP [4,14]. V případě kontraindikace, intolerance nebo selhání předchozí léčby respiračního selhání je indikována endotracheální intubace a invazivní ventilační podpora. Detaily této terapie přesa-

Tab. 7. Komplikace pneumonie.

lokální

časné – plicní absces, plicní gangréna, pleuritida, empyém, pneumotorax, atelektáza, mediastinitida, paravertebrální absces syndrom akutní respirační tísně dospělých

pozdní – bronchiektázie

vzdálené

endokarditida, meningitida, artritida, otitida, nefritida, peritonitida
septické emboly
renální selhání
multiorgánové selhání

kardiální

akutní koronární syndromy
arytmie nové nebo zhoršené (fibrilace síní, komorové tachykardie a další)
srdeční selhání nové nebo zhoršené

Tab. 8. Příčiny „nonresponding“ pneumonie.

1. mikrobiální

- rezistentní, nepoznaný nebo neobvykle virulentní patogen
- vysoká bakteriální nálož
- smíšená (polymikrobiální) infekce
- jiná nozokomiální infekce mimo plíce

2. léčebná

- opožděná nebo neadekvátní ATB léčba (guidelines)
- nedostatečně dávkovaná nebo chybně vedená ATB léčba (farmakokinetika/farmakodynamika)
- opožděná a neadekvátní „resuscitace“ kriticky nemocných

3. pacientské

- chybná diagnóza (kardiální selhávání, nekardiální plicní edém, plicní embolie, neinfekční pneumonie, malignita primární nebo sekundární, plicní lymfom, vaskulitidy, aspirace, akutní intersticiální plicní postižení různé etiologie)
- komplikace (obstrukční pneumonie, výpotek, kavítace, empyém, absces, nasadající nozokomiální pneumonie)
- poruchy imunity
- dekompenzace komorbidit
- závažnost pneumonie (PSI > 90, multilobární pneumonie)
- genetické polymorfismy (IL-6, TNF, toll-like receptor 4)
- další faktory (neoplazie, aspirace, neurologická onemocnění, jaterní onemocnění, leukopenie, splenektomie)

ATBI – antibiotika; PSI – Pneumonia Severity Index

hují rámec tohoto textu a jsou uvedeny v příslušných dokumentech. U přísně indikované skupiny pacientů, u kterých i přes výše uvedené postupy přetrvává hypoxemie, lze indikovat provedení extrakorporální membránové oxygenace.

Nutné je udržovat průchodné dýchací cesty, vč. případného bronchoskopického odsávání sekretů a nebulizace. Nezřídka je nutná tracheostomie. Jiná farmakologická léčba (mukolytika, expektorancia, antitussika, bronchodilatacia) se podává individuálně s přihlédnutím ke klinickým příznakům a celkovému stavu pacienta. Profylakticky se podává nízkomolekulární heparin ve zvyklé dávce a je indiko-

vána časná mobilizace jako prevence vzniku tromboembolické nemoci. Velmi důležitá, ale bohužel často opomíjená je respirační fyzioterapie. Samozřejmostí je adekvátní hydratace a udržování stálého vnitřního prostředí. Častá je malnutrice, která je multifaktoriální etiologie. Nutriční podpora může probíhat parenterální nebo enterální cestou, která je jednoznačně preferována, a to co nejdříve. Podrobnější popis nutriční podpory vychází z obecných doporučení a přesahuje rámec tohoto sdělení. U SCAP může na jedné straně dojít k sekundárnímu deficitu protilátkové a/nebo buněčné imunity, na druhé straně k nadměrnému syndromu systémové zánětlivé odpovědi (SIRS)

a septickému šoku. Při deficitu imunoglobulinů je indikována jejich substituce. U deficitu buněčné imunity je možno podat transfer faktor. Použití kortikoidů v léčbě SCAP je kontroverzní a názory se různí, lehce převažuje pozitivní pohled na jejich efekt [37,38].

Komplikace SCAP

U těžké pneumonie se často objevují komplikace (tab. 7). Dělí se na lokální, vznikající progresí základního patologického procesu, nebo jeho přestupem do okolí. Nejobávanejší lokální komplikací je syndrom akutní respirační tísně (acute respiratory distress syndrome – ARDS), který je jednou z hlavních příčin vysoké mortality SCAP. Druhým typem jsou komplikace vzdálené, postihující jiné orgány, většinou hematogenním přenosem infekce. Časté jsou komplikace kardiální, protože CAP jsou asociovány s akutními postiženími srdce. Příčinou bývá hypoxemie, zánehlivý stav a kardiální stres. Tyto kardiální komplikace vedou ke klinickému zhoršení a zvyšují mortalitu [39,40]. Okolo 90 % těchto komplikací se objeví v prvních 7 dnech SCAP a více než polovina v prvních 24 hod [41].

Pneumonie nereagující na léčbu

V řadě případů diagnostikovaných a léčených jako těžká pneumonie není i přes správně nasazenou ATB a další léčbu dosaženo adekvátní klinické odpovědi (a to i po iniciální stabilizaci stavu). V tomto případě mluvíme o pneumonii neodpovídající na léčbu (nonresponding pneumonia). Tyto pneumonie nereagující na léčbu je možno rozdělit do dvou velkých skupin [42]. První je tzv. časná (progresivní) pneumonie, která se objevuje v prvních 72 hod od přijetí a projevuje se klinickým zhoršením, zvláště septickým šokem, nutností mechanické ventilace a změnou ATB léčby. Druhým typem je tzv. perzistující (neodpovídající) pneumonie, která se vyskytuje po > 72 hod od přijetí perzistujícími nebo rekurentními horečkami s respiračními symptomy, nutností mechanické ventilace a septickým šokem. Existuje celá řada příčin, které lze rozdělit do třech velkých skupin – mikrobiální, léčebné a pacientské (tab. 8).

Prognóza

Prognóza nemocných závisí hlavně na celkovém stavu pacienta a jeho rizikových faktorech. Rizikovými faktory mortality SCAP jsou systolický TK < 90 mm Hg, dechová frekvence > 30/min, pH < 7,35, arteriální satO₂ < 90 %, paO₂ < 8,0 kPa, urea > 11,0 mmol/l, potřeba mechanické venti-

lace, pozdní přijetí na JIP (≥ 2. den léčby), vyšší bakteriální nálož a bakteriemie [43,44]. Zdá se, že významný vliv na mortalitu má i typ původce pneumonie. Mortalita u gramnegativních bakterií je 41 %, u *Staphylococcus aureus* 32 %, u *Streptococcus pneumoniae* a *Chlamydia pneumoniae* 12–15 %, u chřipky 9 % a *Mycoplasma pneumoniae* > 1 % [45,46]. Mortalita SCAP se pohybuje mezi 8,8–36,5 % případů [45,47–50]. V případě závažných komplikací jako je akutní plicní postižení nebo ARDS přesahuje mortalita hrozivých 50 % [51].

Závěr

Těžké pneumonie zůstávají i přes moderní léčbu závažným medicínským problémem s poměrně vysokým výskytem závažných komplikací a mortalitou, u rizikových skupin i s obecně špatnou prognózou. Základem léčby pneumonie je ATB terapie, ventilační podpora u těžkého respiračního selhání a léčba septického stavu. Pět klíčových kroků pro nejlepší časnou léčbu SCAP jsou zhodnocení rizika (vč. pulzní oxymetrie a hladiny laktátu), časná tekutinová resuscitace, rychlá oxygenace, kombinovaná ATB léčba a rozhodnutí o přijetí na JIP [52].

Literatura

- Restrepo MI, Anzueto A. Severe community-acquired pneumonia. *Infect Dis Clin North Am* 2009; 23(3): 503–520. doi: 10.1016/j.idc.2009.04.003.
- Ananda-Rajah MR, Charles PG, Melvani S et al. Comparing the pneumonia severity index with CURB-65 in patients admitted with community acquired pneumonia. *Scand J Infect Dis* 2008; 40(4): 293–300. doi: 10.1080/00365540701663381.
- Renaud B, Santin A, Coma E et al. Association between timing of intensive care unit admission and outcomes for emergency department patients with community-acquired pneumonia. *Crit Care Med* 2009; 37(11): 2867–2874. doi: 10.1097/CCM.0b013e3181b02dbb.
- Mandell LA, Wunderink RG, Anzueto A et al. IDSA/ATS consensus guidelines on the management of community-acquired pneumonia in adults. *Clin Infect Dis* 2007; 44 (Suppl 2): S27–S72. doi: 10.1086/511159.
- British Thoracic Society Standards of Care Committee. BTS guidelines for the management of community acquired pneumonia in adults. *Thorax* 2001; 56 (Suppl 4): 1–64. doi: 10.1136/thorax.56.suppl_4.iv1.
- Bauer, TT, Ewig, S, Marre R et al. CRB-65 predicts death from community-acquired pneumonia. *J Intern Med* 2006; 260(1): 93–101. doi: 10.1111/j.1365-2796.2006.01657.x.
- Marti C, Garin N, Grossurin O et al. Prediction of severe community-acquired pneumonia: a systematic review and meta-analysis. *Crit Care* 2012; 16(4): R141. doi: 10.1186/cc11447.

- Li HY, Guo Q, Song WD et al. Priority for treatment and intensit care of patients with non-severe community-acquired pneumonia. *Am J Med Sci* 2018; 356(4): 329–334. doi: 10.1016/j.amjms.2018.08.002.
- West FM, Awsare BK. Putting the CAP on ICU admissions: can clinical prediction tools help determine appropriate site of care? *Am J Med Sci* 2018; 356(4): 313–314. doi: 10.1016/j.amjms.2018.08.007.
- Guo Q, Song WD, Li HY et al. Scored minor criteria for severe community-acquired pneumonia predicted better. *Respir Res* 2019; 20(1): 22. doi: 10.1186/s12931-019-0991-4.
- Karhu J, Ala-Kokko TI, Ohtonen P et al. Severe community-acquired pneumonia treated with beta-lactam-respiratory quinolone vs. beta-lactam-macrolide combination. *Acta Anaesthesiol Scand* 2013; 57(5): 587–593. doi: 10.1111/aas.12081.
- Ewig S, Woodhead M, Torres A. Towards a sensible comprehension of severe community-acquired pneumonia. *Intensive Care Med* 2011; 37(2): 214–223. doi: 10.1007/s00134-010-2077-0.
- Jain S, Self WH, Wunderink RG et al. Community-acquired pneumonia requiring hospitalization among U.S. adults. *N Engl J Med* 2015; 373(5): 415–427. doi: 10.1056/NEJMoa1500245.
- Lim WS, Baudouin SV, George RC et al. BTS guidelines for the management of community acquired pneumonia in adults: update 2009. *Thorax* 2009; 64 (Suppl 3): 1–55. doi: 10.1136/thx.2009.121434.
- Cillóniz C, Ewig S, Ferrer M et al. Community-acquired polymicrobial pneumonia in the intensive care unit: aetiology and prognosis. *Crit Care* 2011; 15(5): R209. doi: 10.1186/cc10444.
- Kawai S, Ochi M, Nakagawa T et al. Antimicrobial therapy in community-acquired pneumonia among emergency patients in a university hospital in Japan. *J Infect Chemother* 2004; 10(6): 352–358. doi: 10.1007/s10156-004-0350-2.
- Shah BA, Singh G, Naik MA et al. Bacteriological and clinical profile of Community acquired pneumonia in hospitalized patients. *Lung India* 2010; 27(2): 54–57. doi: 10.4103/0970-2113.63606.
- Cillóniz C, Dominedo C, Nicolini A et al. PES pathogens in severe community-acquired pneumonia. *Microorganisms* 2019; 7(2): 49. doi: 10.3390/microorganisms7020049.
- Cillóniz C, Ewig S, Polverino E et al. Community-acquired pneumonia in outpatients: etiology and outcomes. *Eur Respir J* 2010; 40(4): 931–938.
- Johansson N, Kalin M, Hedlund J. Clinical impact of combined viral and bacterial infection in patients with community-acquired pneumonia. *Scand J Infect Dis* 2011; 43(8): 609–615. doi: 10.3109/00365548.2011.570785.
- Gilbert DN. Procalcitonin as a biomarker in respiratory tract infection. *Clin Infect Dis* 2011; 52 (Suppl 4): 346–350. doi: 10.1093/cid/cir050.
- Ramírez P, Ferrer M, Martí V et al. Inflammatory biomarkers and prediction for intensive care unit admission in severe community-acquired pneumonia. *Crit Care Med* 2011; 39(10): 2211–2217. doi: 10.1097/CCM.0b013e3182257445.
- Krüger S, Ewig S, Marre R. Procalcitonin predicts patients at low risk of death from community-acquired pneumonia across all CRB-65 classes. *Eur Respir J* 2008; 31(2): 349–355. doi: 10.1183/09031936.00054507.
- Woodhead M, Blasi F, Ewig S et al. Guidelines for the management of adult lower re-

- spiratory tract infections – summary. *Clin Microbiol Infect* 2011; 17 (Suppl 6): 1–24. doi: 10.1111/j.1469-0691.2011.03602.x.
25. Johansson N, Kalin M, Tiveljung-Lindell A et al. Etiology of community-acquired pneumonia: increased microbiological yield with new diagnostic methods. *Clin Infect Dis* 2010; 50(2): 202–209. doi: 10.1086/648678.
26. Shibli F, Chazan B, Nitzan O et al. Etiology of community-acquired pneumonia in hospitalized patients in northern Israel. *Isr Med Assoc J* 2010; 12(8): 477–482.
27. Garin N, Marti C. Community-acquired pneumonia: the elusive quest for the best treatment strategy. *J Thorac Dis* 2016; 8(7): E571–E574. doi: 10.21037/jtd.2016.05.13.
28. Lee JS, Giesler DL, Gellad WF et al. Antibiotic therapy for adults hospitalized with community-acquired pneumonia: a systematic review. *JAMA* 2016; 315(6): 593–602. doi: 10.1001/jama.2016.0115.
29. Dellinger RP. A lifetime of critical care: changes. *Crit Care Med* 2016; 44(4): 653–654. doi: 10.1097/CCM.0000000000001734.
30. Gattarello S, Lagunes L, Vidaur L et al. Improvement of antibiotic therapy and ICU survival in severe non-pneumococcal community-acquired pneumonia: a matched case-control study. *Crit Care* 2015; 19: 335. doi: 10.1186/s13054-015-1051-1.
31. Kolek V, Kolář M, Kašák V a kol. Diagnostika a léčba komunitní pneumonie dospělých. In: Kolek V et al. Doporučené postupy v pneumologii. Praha: Maxdorf 2013: 107–123.
32. Jakubec P, Kolek V, Kolář M. Diagnostika a léčba těžké pneumonie. In: Kolek V a kol. Doporučené postupy v pneumologii. Praha: Maxdorf 2013: 124–140.
33. Muthuri SG, Venkatesan S, Myles PR et al. Effectiveness of neuraminidase inhibitors in reducing mortality in patients admitted to hospital with influenza A H1N1pdm09 virus infection: a meta-analysis of individual participant data. *Lancet Respir Med* 2014; 2(5): 395–404. doi: 10.1016/S2213-2600(14)70041-4.
34. Frat JP, Arnaud WT, Mercat A et al. High-flow oxygen through nasal cannula in acute hypoxemic respiratory failure. *N Engl J Med* 2015; 372(23): 2185–2196. doi: 10.1056/NEJMoa1503326.
35. Ferrer M, Cosentini R, Nava S. The use of non-invasive ventilation during acute respiratory failure due to pneumonia. *Eur J Inter Med* 2012; 23(5): 420–428. doi: 10.1016/j.ejim.2012.02.011.
36. Stefan MS, Priya A, Pekow PS et al. The comparative effectiveness of noninvasive and invasive ventilation in patients with pneumonia. *J Crit Care* 2018; 43: 190–196. doi: 10.1016/j.jccr.2017.05.023.
37. Wan YD, Sun TW, Liu ZQ et al. Efficacy and safety of corticosteroids for community-acquired pneumonia: a systematic review and meta-analysis. *Chest* 2016; 149(1): 209–219. doi: 10.1378/chest.15-1733.
38. Huang J, Guo J, Li H et al. Efficacy and safety of adjunctive corticosteroids therapy for patients with severe community-acquired pneumonia. A systematic review and meta-analysis. *Medicine* 2019; 98(13): e14636. doi: 10.1097/MD.00000000000014636.
39. Corrales-Medina VF, Musher DM, Shachkina S et al. Acute pneumonia and the cardiovascular system. *Lancet* 2013; 381(9865): 496–505. doi: 10.1016/S0140-6736(12)61266-5.
40. Viasus D, Garcia-Vidal C, Manresa F et al. Risk stratification and prognosis of acute cardiac events in hospitalized adults with community-acquired pneumonia. *J Infect* 2013; 66(1): 27–33. doi: 10.1016/j.jinf.2012.09.003.
41. Feldman C, Anderson R. Prevalence, pathogenesis, therapy, and prevention of cardiovascular events in patients with community-acquired pneumonia. *Pneumonia* 2016; 8: 11. doi: 10.1186/s41479-016-0011-0.
42. Goncalves-Pereira J, Conceicao C, Póvoa P. Community-acquired pneumonia: identification and evaluation of nonresponders. *Ther Adv Infect Dis* 2013; 1(1): 5–17. doi: 10.1177/2049936112469017.
43. Metersky ML, Waterer G, Nsa W et al. Predictors of in-hospital vs postdischarge mortality in pneumonia. *Chest* 2012; 142(2): 476–481. doi: 10.1378/chest.11-2393.
44. Restrepo MI, Mortensen EM, Rello J et al. Late admission to the ICU in patients with community-acquired pneumonia is associated with higher mortality. *Chest* 2010; 137(3): 552–557. doi: 10.1378/chest.09-1547.
45. Fine MJ, Smith MA, Carson CA et al. Prognosis and outcomes of patients with community-acquired pneumonia. A meta-analysis. *JAMA* 1996; 275(2): 134–141.
46. Kothe H, Bauer T, Marrer R et al. Outcome of community-acquired pneumonia: influence of age, residence status, and antimicrobial treatment. *Eur Respir J* 2008; 32(1): 139–146. doi: 10.1183/09031936.00092507.
47. Sligl WI, Eurich DT, Marrie TJ. Only severely limited, premorbid functional status is associated with short- and long-term mortality in patients with pneumonia who are critically ill: a prospective observational study. *Chest* 2011; 139(1): 88–94. doi: 10.1378/chest.10-1054.
48. Lindenauer PK, Lagu T, Shieh MS et al. Association of diagnostic coding with trends in hospitalizations and mortality of patients with pneumonia, 2003–2009. *JAMA* 2012; 307(13): 1405–1413. doi: 10.1001/jama.2012.384.
49. Nair GB, Niederman MS. Community-acquired pneumonia: an unfinished battle. *Med Clin North Am* 2011; 95(6): 1143–1161. doi: 10.1016/j.mcna.2011.08.007.
50. Karhu J, Ala-Kokko TI, Ylipalosaari P et al. Hospital and long-term outcomes of ICU-treated severe community- and hospital-acquired, and ventilator-associated pneumonia patients. *Acta Anaesthesiol Scand* 2011; 55(10): 1254–1260. doi: 10.1111/j.1399-6576.2011.02535.x.
51. Carron M, Freo U, Zorzi M et al. Predictors of failure of noninvasive ventilation in patients with severe community-acquired pneumonia. *J Crit Care* 2010; 25(3): 540.e9–e14. doi: 10.1016/j.jccr.2010.02.012.
52. Rello J. Demographics, guidelines, and clinical experience in severe community-acquired pneumonia. *Crit Care* 2008; 12 (Suppl 6): S2. doi: 10.1186/cc7025

Doručeno do redakce: 23. 7. 2019

Přijato po recenzi: 1. 8. 2019

MUDr. Petr Jakubec, Ph.D.

www.fnol.cz

jakubecp@fnol.cz